

נקודה למחשבה

מחשבה אקטואלית
מפרשת השבוע

פרשת וישב

בידיהם או שהם ישליכו אותו לתוך בור מלא בנחשים ועקרבים וכך הוא ימות באופן ודאי?

אומר האור החיים: פירוש, לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה מה שאין כן חיות רעות לא יפגעו באדם אם לא יתחייב מיתה לשמים.

לבני אדם יש בחירה חופשית. בני אדם יכולים להחליט לעשות מעשים גם בניגוד לצדק ולדין. בעלי החיים, לעומתם, אינם יכולים לפגוע באדם חף מפשע.

וכך אומר ראובן לאחים: בואו נשאר אותו כאן, לחסדי החיות, הנחשים והעקרבים. אם באמת מגיע לו למות, החיות יוכלו לפגוע בו. אך אם מתברר שטעינו והוא חף מפשע, גם החיות לא יוכלו לגעת בו לרעה.

לעומת זאת, אנחנו, בני אדם, נוכל להרוג את יוסף גם אם על פי דין לא מגיע לו למות. אנחנו, בכוח הבחירה החופשית שהעניק לנו הבורא, נצליח לשנות את ההיסטוריה ולהרוג את יוסף אפילו אם יתברר שחלומותיו היו חלומות אמת והיה עליו להמשיך לחיות ולמלוך עלינו.

הרב יונתן זקס ז"ל שנפטר לאחרונה הוציא לפני כמה שנים סדרה בה הוא מנסה להתמודד עם שאלות

איפה אלוקים היה בשואה?

יוסף, נער בן שבע-עשרה, יוצא בשליחות אביו לראות את שלום אחיו.

האחים, אלה שמזמן שונאים אותו ומקנאים בו רואים אותו מרחוק ומבקשים לנצל את ההזדמנות ולהרוג אותו.

וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מֵרֶחֶק וּבִטְרֵם יָקָרְבָהוּ אֲלֵיהֶם וַיִּתְנַפְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ: וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו הֲנֵה בָעַל הַחַלְמוֹת הַלְזָה בָּא: וְעַתָּה לָכוּ וְנַהַרְגֵהוּ וְנִשְׁלַכְהוּ בְּאֶחָד הַבְּרוֹת וְאִמְרֵנוּ חַיָּה רָעָה אֶכְלָתָהוּ וְנִרְאָה מִה יִהְיֶה חַלְמֹתָיו: (בראשית, לו, יח-כ).

נראה שהכל מנוי וגמור. הם יהרגו אותו, ישליכו את גופתו באחד הבורות הסמוכים ואיש לא ידע מה באמת קרה.

אך ראובן, האח הגדול, לא מעוניין שהתכנית תצא לפועל: וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלָהוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנְנוּ נַפְשׁוֹ: וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים רְאוּבֵן אֵל תִּשְׁפְּכוּ דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ אֶל הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בְּמִדְבַר וַיֵּד אֵל תִּשְׁלַחוּ כו' לְמַעַן הַצִּיל אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֵהוּ אֶל אָבִיו: (שם, כא-כב).

יש לו תכנית הצלה. במקום להרוג אותו פיזית, בידיים, בואו נשליך אותו חי אל אחד הבורות. התורה מעידה שזו היתה דרך להציל את יוסף אחיו.

אך השאלה, מתבקשת. איזו מן הצלה זו? לזרוק נער צעיר לבור באמצע המדבר, מדבר מלא בחיות טורפות, לתוך בור שלך-תדע מה יש בכנים. זו הצלה? זה מוות בטוח! מה זה משנה אם האחים יהרגו אותו

בראשית, וללכת לפי מה שהיה נראה להם נכון יותר ואמיתי יותר.

לפני רק כמה עשורים ראינו בעינינו את התוצאות של מערכות חברתיות שנבנו על פי מוסר אנשי בלבד. ראינו את גרמניה הנאצית, את רוסיה וסין הקומוניסטיות ואת המהפכה הצרפתית. כל אחד מהניסויים החברתיים הללו התחיל, כנראה, ממקום טוב. מניסיון לשפר ולהפוך את העולם למקום טוב יותר. אבל כשהמצפן המוסרי היה מוח אנשי וההחלטות נקבעו על פי רצונות סובייקטיביים של בני אנוש, הניסויים הללו הסתיימו בטרגדיה מזעזעת.

הבחירה החופשית היא כלי נורא-הוד. ניתן באמצעותה להחריב עולמות. יש בכוח האדם יכולת לבחור להשמיד את הבריאה, להרוס ולהחריב את כל מה שנבנה.

בְּשַׁעַה שֶׁבָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הָרִאשׁוֹן נִטְלוּ וְהַחְזִירוּ עַל כָּל אֵילָנֵי גֶן עֵדֶן וְאָמַר לוֹ: רְאֵה מַעֲשֵׂי כַּמָּה נְאֻמִּים וּמְשׁוּבָּחִין הֵן וְכָל מָה שֶׁבָּרָאתִי בְּשִׁבְלֶךָ בְּרֵאתִי, תֵּן דַּעְתְּךָ שְׁלֹא תִקְלַקֵּל וְתַחְרִיב אֶת עוֹלָמִי, שְׂאֵם קִלְקֵלֶת אֵין מִי שִׁיתֵקֵן אַחֲרֶיךָ (קהלת רבה פרשה ז).

אפשר לקלקל. אפשר להרוס. אפשר לעשות דברים שלא יהיה ניתן לתקן אחר כך.

אבל אפשר, כמובן, אחרת.

אנו יכולים לבחור להישמע לקולו של הבורא, להיצמד להוראותיו ולמצוותיו ולהפוך את העולם למקום מדהים, מיוחד וטוב.

אנו יכולים לשנות את העולם!

הלוואי נדע לבחור נכון.

אמוניות העולות כתוצאה מהשוואה האינמה. הוא מתייחס לשאלות שונות ומתמודד עמן באומץ.

בפרק הראשון הוא משתף בחווייתו האישית כאשר הוא ביקר במחנה ההשמדה באושוויץ. הוא מתאר כיצד הוא עבר בין הביתנים, ראה את העדויות שהשאירו הנאצים עצמם והצטמרר. כמעט אוטומטית עלתה לו השאלה הפנימית והכואבת: איפה היית? איפה אלוקים היה בשואה? איפה אלוקים היה כאשר האנושות הידרדרה לשפל מוסרי כזה? איפה היה ריבון העולמים כאשר בני אדם, אלה שנבראו בצלם אלוקים, הרשיעו והשחיתו את דרכם בצורה מזוויעה ונוראה כזו?

ואז, הוא כביכול שמע קול פנימי שעונה לו. איפה היית? הייתי במילים 'לא תרצח'. הייתי במילים 'קול דמי אחיך זועקים אלי מן האדמה'...

כי אלוקים ברא את העולם, והניח לבני האדם את היכולת לקבל את הבחירות האישיות שלהם, בחופשיות מוחלטת. הבחירה החופשית היא חלק בסיסי במרכיב האנושי. יחד עם העולם אלוקים נתן לנו את ספר התורה, ספר של 'הוראות-שימוש' המסבירות כיצד להתנהל בעולם בצורה הטובה ביותר. ספר התורה מהווה מצפן מוסרי וסט ערכים בסיסי, שלפיו יכול כל אדם ליישר את דרכו ואת אורחות חייו.

האם אדם מוכרח לעשות זאת? האם אדם מוכרח, מטבעו, להישמע להנחיותיה של תורת הא-ל? לא. זו הבחירה החופשית. לפי שהאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה. אדם יכול לבחור להשמיד, להרוג ולאבד עם אחר, גם אם זה לא מגיע לו. זהו הכח המדהים ומערור האימה של המין האנושי.

כל אחד מאיתנו, מעצם היותו 'אדם', קיבל את היכולת לבחור. הבחירה הזו אינה מוגבלת. היא חופשית לחלוטין. היו אנשים שבחרו להתעלם מהוראות השימוש של 'היצרן', המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה

אתר 'נקודה למחשבה' • הגות ומחשבה יהודית | רוצים להעיר? להאיר? מוזמנים לפנות בטלפון: 054-849-6992 | nekudalemachshava.co.il

מעוניינים לקבל 'נקודה למחשבה' בכל שבוע למייל? כתבו לכתובת moshe.oppen@gmail.com